

Київський університет імені Бориса Грінченка

Факультет педагогічної освіти

Кафедра початкової освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

« _____ » _____ 2023

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Методика навчання освітньої галузі
«Громадянська та історична освіта»

для студентів

спеціальності 013 Початкова освіта
освітнього рівня першого (бакалаврського)
освітньої програми 013.00.01 Початкова освіта

СПП

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 2496/23
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціали)
« _____ » _____ 2023 0

Київ – 2023

Розробники:

Сухопара Ірина Геннадіївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти Факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладачі:

Сухопара Ірина Геннадіївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти Факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри початкової освіти
Протокол № 1 від 08 лютого 2023 року

Завідувач кафедри початкової освіти Геннадій БОНДАРЕНКО

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми 013.00.01
«Початкова освіта» «09» 08 2023р.

Гарант освітньо-професійної програми 013.00.01 «Початкова освіта»

 Геннадій БОНДАРЕНКО

Робочу програму перевірено «__» _____ 2022 р.

Заступник декана Факультету педагогічної освіти Леся КУЗЕМКО

Пролонговано:

на 20₂₃/20₂₄ н.р. (підпис) (Бондаренко М.), «28» 08 20₂₃ р. Протокол № 4
(ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) (ПІБ), «__» _____ 20__ р. Протокол №__
(підпис)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) (ПІБ), «__» _____ 20__ р. Протокол №__
(підпис)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) (ПІБ), «__» _____ 20__ р. Протокол №__
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
<i>Методика навчання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта»</i>		
<i>Вид дисципліни</i>	<i>обов'язкова</i>	
<i>Мова викладання, навчання та оцінювання</i>	<i>українська</i>	
<i>Загальний обсяг кредитів / годин</i>	<i>4 / 120</i>	
<i>Курс</i>	<i>3</i>	
<i>Семестр</i>	<i>6</i>	
<i>Кількість змістових модулів із розподілом:</i>	<i>3</i>	
<i>Обсяг кредитів</i>	<i>4</i>	
<i>Обсяг годин, в тому числі:</i>	<i>120</i>	
<i>Аудиторні</i>	<i>56</i>	<i>16</i>
<i>Модульний контроль</i>	<i>8</i>	<i>-</i>
<i>Семестровий контроль</i>	<i>30</i>	
<i>Самостійна робота</i>	<i>26</i>	<i>104</i>
<i>Форма семестрового контролю</i>	<i>екзамен</i>	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – поглиблення теоретичних знань і практичних умінь студентів для здійснення викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі; розвиток професійної компетентності.

Завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Методика навчання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» спрямована на формування у здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем відповідно до Освітньо-професійної програми 013.00.01 Початкова освіта (скорочена програма підготовки) зі спеціальності 013 Початкова освіта таких компетентностей:

1) загальних

ЗК-1.Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

ЗК-2. Здатність зберігати і примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухомої активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми;

ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо;

ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);

2) спеціальних (фахових)

СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності;

СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної;

СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну і партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність.

СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших;

СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної;

СК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти;

СК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу;

СК-10. Здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами;

СК-11. Здатність до здійснення профілактичних заходів щодо збереження життя та здоров'я учнів початкової школи, до надання їм домедичної допомоги, до протидії та попередження булінгу, різних проявів насильства;

СК-12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх на засадах партнерської взаємодії в умовах початкової школи.

Окрім того, навчальна дисципліна передбачає формування: здатності до розуміння особливостей викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі та здійснення освітнього процесу відповідно до вимог нової української школи.

3. Результати навчання за дисципліною

Відповідно до Освітньо-професійної програми 013.00.01 Початкова освіта за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта (скорочена програма підготовки) дисципліна «Методика вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» забезпечує оволодіння такими результатами навчання:

ПР-01. Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти;

ПР-03. Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі;

ПР-05. Організовувати освітній процес із використанням цифрових технологій та технологій дистанційного навчання молодших школярів, розвивати в учнів навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів;

ПР-06. Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми;

ПР-07. Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання;

ПР-08. Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування;

ПР-09. Планувати та організовувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи;

ПР-10. Використовувати в освітній практиці різні прийоми формувального, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами;

ПР-12. Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях

професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування;

ПР-13. Організувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно, проєктувати навчальні осередки у класі спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу;

ПР-14. Забезпечувати індивідуальний і диференційований розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей;

ПР-15. Здійснювати профілактичні заходи щодо збереження життя та фізичного й психічного здоров'я здобувачів початкової освіти, надавати їм домедичну допомогу (за потреби), планувати та реалізовувати заходи щодо попередження і протидії булінгу та різних проявів насильства чи будь-якої з форм дискримінації серед учнів початкової школи й інших учасників освітнього процесу;

ПР-16. Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Розподіл годин між видами робіт						
	Аудиторна						Самостійна
	Усього	Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі							
Тема 1. Мета, завдання, особливості викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	2	2					
Тема 2. Сутність і зміст громадянської компетентності, особливості її формування у молодших школярів	2		2				
Тема 3. Аналіз вимог Державного стандарту початкової школи, типових програм з викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	2		2				
Тема 4. Характеристика змістових ліній освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	22	2		10			10
Модульний контроль	2						
Разом	30	4	4	10			10

Змістовий модуль 2. Методичні аспекти вивчення громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі							
Тема 5. Форми навчальних занять із вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх види та методика проведення в початковій школі	20	2	8	6			4
Тема 6. Медіаосвітні технології вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	8		2	4			2
Модульний контроль	2						
Разом	30	2	10	10			6
Змістовий модуль 3. Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»							
Тема 7. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	12	2	2	4			4
Тема 8. Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів під час вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	8		2	2			4
Тема 9. Форми позанавчальних занять освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх види та методика проведення в початковій школі	6		2	2			2
Модульний контроль	4						
Разом	30	2	6	8		-	10
Семестровий контроль	30					-	
Разом	120	8	20	28		-	26

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Розподіл годин між видами робіт						
	Аудиторна						Самостійна
	Усього	Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі							
Тема 1. Мета, завдання, особливості викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	2	2					
Тема 2. Сутність і зміст громадянської компетентності, особливості її формування у молодших школярів	7		2				5
Тема 3. Аналіз вимог Державного стандарту початкової школи, типових програм з викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	5						5
Тема 4. Характеристика змістових ліній освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	32		2				30
Разом	46	2	4				40
Змістовий модуль 2. Методичні аспекти вивчення громадянської та історичної освітньої							

галузі в початковій школі							
Тема 5. Форми навчальних занять із вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх види та методика проведення в початковій школі	27			2			25
Тема 6. Медіаосвітні технології вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	19		2	2			15
Разом	46		2	4			40
Змістовий модуль 3. Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»							
Тема 7. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	7			2			5
Тема 8. Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів під час вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	6			2			4
Тема 9. Форми позанавчальних занять освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх види та методика проведення в початковій школі	15						15
Разом	28			4		-	24
Разом	120	2	6	8		-	104

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Теоретичні аспекти вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі

Тема 1. Мета, завдання, особливості викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі

Освітні, розвивальні та виховні цілі освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» та її місце в системі формування компетентностей молодших школярів. Вимоги до викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі відповідно до вимог Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, Державного стандарту початкової школи. Врахування вимог щодо організації освітнього процесу в контексті вимог «Нової української школи» під час вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта». Вимоги до загальних та обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти визначених в Державному стандарті початкової школи.

Основні поняття теми: освітня галузь «Громадянська та історична освіта», Державний стандарт початкової школи, Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, Нова українська школа.

Рекомендовані джерела:

Основні: 2, 3, 4, 5, 6.

Інтернет-джерела: 1.

Тема 2. Сутність і зміст громадянської компетентності, особливості її формування у молодших школярів

Сутність понять «громадянська» та «історична компетентність», їх структура. Характеристика структурних компонентів громадянської компетентності. Формування власної ідентичності та готовності до змін шляхом осмислення зв'язків між минулим і сучасним життям, активної громадянської позиції на засадах демократії, поваги до прав і свобод людини, толерантного ставлення до оточуючих, набуття досвіду життя в соціумі за демократичними принципами в учнів початкової школи шляхом опанування знаннями і вміннями, виробленням навичок громадянської поведінки, виховання громадянських чеснот.

Основні поняття теми: громадянська та історична компетентність, їх структура, власна ідентичність, готовність до змін, активна громадянська позиція, толерантність.

Рекомендовані джерела:

Основні: 2, 4.

Інтернет-джерела: 1.

Тема 3. Аналіз вимог Державного стандарту початкової школи, типових програм, навчально-методичних комплектів із вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі

Аналіз вимог Державного стандарту початкової школи щодо викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі. Аналіз типових освітніх програм Р. Шияна та О. Савченко з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі. Базовий і типовий навчальний план з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі. Змістові лінії громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі, їх характеристика.

Основні поняття теми: Державний стандарт початкової освіти, базовий і типовий навчальний план, типова освітня програма, змістові лінії вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта».

Рекомендовані джерела:

Основні: 2, 3, 4, 5, 6.

Додаткові: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

Інтернет-джерела: 1.

Тема 4. Характеристика змістових ліній освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі

Програмові вимоги щодо формування громадянської компетентності учнів в межах змістових ліній: «Я – людина»/«Людина», «Я серед людей»/«Людина серед людей», «Ми громадяни України», «Ми – європейці»/«Людина і світ», «Моя шкільна і місцева громади», «Людина в суспільстві», «Людина і природа». Методика їх викладання в початковій школі.

Основні поняття теми: типова освітня програма, змістова лінія, компетентність, очікувані результати учнів.

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 2, 5, 6.

Додаткові: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

Інтернет-джерела: 1.

Змістовий модуль 2

Методичні аспекти вивчення громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі

Тема 5. Форми навчальних занять освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх види та методика проведення в початковій школі

Урок як одна з форм організації навчальної діяльності молодших школярів з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта». Типи уроків з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» та їх структура, особливості проведення в початковій школі. Міжпредметна інтеграція, міжпредметні зв'язки вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта». Інтегровані уроки, їх мета, ознаки, особливості проведення. Підготовка вчителя до інтегрованого уроку. Тематичні дні, тижні, місяці у вивченні освітньої галузі «Громадянська та історична освіта». Алгоритм їх підготовки і проведення в початковій школі. Ігрові форми організації освітнього процесу з молодшими школярами. Види ігор для вивчення громадянської та історичної освітньої галузі, підготовка та проведення. Проектна діяльність учнів початкових класів у ході вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», особливості її організації та проведення. Організація освітнього середовища в початковій школі. Способи створення комфортної психологічної та емоційної атмосфери, дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни. Облаштування центрів діяльності для вивчення громадянської та історичної освітньої галузі, організація діяльності в них, врахування вікових та індивідуальних особливостей школярів, їх освітніх інтересів, потреб, можливостей. Групові форми організації освітнього процесу з молодшими школярами, встановлення конструктивної, партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Основні поняття теми: урок, інтегрований урок, тематичний день, тиждень, місяць, проектна діяльність, гра, освітнє середовище.

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 2, 3, 5, 6.

Додаткові: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

Інтернет-джерела: 1.

Тема 6. Медіаосвітні технології вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі

Медіа, їх значення, види в освітньому процесі. Медіаосвітні, цифрові технології як засіб вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта». Медіатексти, комп'ютерні ігри, тренажери, слайд-шоу, відеофільми, електронні підручники у вивченні громадянської та історичної освітньої галузі. Способи застосування цифрових інструментів під час вивчення громадянської та історичної освітньої галузі. Створення власного медіапродукта учнями початкової школи. Дистанційний урок у початковій школі, його завдання, види, особливості підготовки і проведення. Застосування медіаосвітніх технологій для проведення дистанційного уроку з вивчення

громадянської та історичної освітньої галузі.

Основні поняття теми: медіа, медіаосвітня технологія, цифрова технологія, медіатекст, комп'ютерна гра, тренажер, слайд-шоу, відеофільм, електронний підручник, медіапродукт, дистанційний урок.

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 2, 3.

Додаткові: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

Інтернет-джерела: 1, 2.

Змістовий модуль 3

Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Тема 7. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Мета та завдання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Особливості побудови, інтеграції освітніх галузей в інтегрованого курсу «Я досліджую світ» за типовими освітніми програмами під керівництвом О. Савченко і Р. Шияна. Особливості проведення навчальних занять. Дослідницька основа проведення навчальних занять. Організація і проведення дослідницької діяльності молодших школярів. Формування дослідницьких умінь здобувачів початкової освіти. Види дослідницьких завдань під час вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.

Основні поняття теми: інтегрований курс, «Я досліджую світ», дослідницька діяльність, дослідницькі вміння, дослідницькі завдання.

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 2, 5, 6.

Додаткові: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

Інтернет-джерела: 1.

Тема 8. Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів під час вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі

Мета і цілі оцінювання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» на засадах компетентнісного підходу. Формувальне і підсумкове оцінювання досягнень учнів початкової школи у ході вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта». Форми оцінювання навчальних досягнень молодших школярів з освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» (усне опитування, письмова перевірка, практична перевірка, тестування, перевірка якості виконання практичних завдань, інтерв'ювання, самооцінка, спостереження за учнем у навчальній ситуації та практичному житті). Особливості застосування портфоліо молодших школярів, види завдань, робіт, їх оцінювання. Діагностичні роботи з вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Застосування цифрових технологій для оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти. Організація самостійної (домашньої) роботи молодших школярів із вивчення громадянської та історичної освітньої галузі. Диференційовані домашні завдання для учнів 3-4 класів, їх види, оцінювання. Організація і проведення занять за моделлю навчання «Перевернутий клас» для вивчення громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі.

Основні поняття теми: формувальне і підсумкове оцінювання, інтерв'ювання,

самооцінка, спостереження, портфоліо, діагностична робота, самостійна (домашня) робота, диференційовані домашні завдання, модель навчання «Перевернутий клас».

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 2, 3, 5, 6.

Додаткові: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

Інтернет-джерела: 1.

Тема 9. Форми позанавчальної діяльності освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх види та методика проведення в початковій школі

Вікторини, конкурси, квести, олімпіади з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх види та особливості проведення. Клуби, гуртки з формування громадянської компетентності молодших школярів, методика їх організації. Волонтерська діяльність молодших школярів з формування громадянської позиції. Участь учнів початкової школи в дитячих громадських організаціях. Екскурсія з вивчення громадянської та історичної освітньої галузі, її завдання, види, особливості організації та проведення в початковій школі. Застосування цифрових технологій для проведення екскурсій у початковій школі.

Основні поняття теми: клуб, гурток, волонтерська діяльність, вікторина, конкурс, квест, олімпіада, екскурсія.

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 3, 4, 5.

Інтернет-джерела: 1, 2.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів для денної форми навчання

Види діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2	1	1	1	1
Відвідування семінарських занять	1	2	2	5	5	3	3
Відвідування практичних занять	1	5	5	5	5	4	4
Робота на семінарському занятті	10	2	20	5	50	3	30
Робота на практичному занятті	10	5	50	5	50	4	40

Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	2	50
Виконання ІНДЗ	30						
Разом		18	109	23	141	18	133
Максимальна кількість балів: 383							
Розрахунок коефіцієнта: $k=383/60=6,3$							

для заочної форми навчання

Види діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	1	1	-	-	-	-
Відвідування семінарських занять	1	2	2	1	1	-	-
Відвідування практичних занять	1			2	2	2	2
Робота на семінарському занятті	10	2	20	1	10	-	-
Робота на практичному занятті	10	-	-	2	20	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	7	35	7	35	5	25
Разом		12	57	13	67	9	47
Максимальна кількість балів: 171							
Розрахунок коефіцієнта: $k=171/60=2,85$							

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання для денної форми навчання

№ з/п	Завдання для самостійної роботи	Кількість годин	Кількість балів
1	Розробити сторінки зошита для самопізнання молодших школярів до змістової лінії «Я - людина».	10	5
2	Розробити комп'ютерний (електронний) тренажер для вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій	6	5

	школіз застосуванням цифрових, медіаосвітніх технологій (http://learningapps.org/ , https://wordart.com/ , https://kahoot.com/ та інші).		
3	Розробити квест для учнів 1-4 класів із вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.	10	5
	Разом	26	15

для заочної форми навчання

№ з/п	Завдання для самостійної роботи	Кількість годин	Кількість балів
Змістовий модуль 1			
1	Скласти таблицю відповідності освітніх програм і підручників з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» Державному стандарту початкової школи	5	5
2	Надати опис доцільних форм і методів роботи (5-6) з вивчення змістової лінії «Я – людина»/«Людина» в початковій школі	5	5
3	Надати опис доцільних форм і методів роботи (5-6) з вивчення змістової лінії «Я серед людей» в початковій школі	5	5
4	Надати опис доцільних форм і методів роботи (5-6) з вивчення змістової лінії «Моя культурна спадщина» в початковій школі	5	5
5	Надати опис доцільних форм і методів роботи (5-6) з вивчення змістової лінії «Ми – громадяни України. Ми – європейці» в початковій школі	5	5
6	Надати опис доцільних форм і методів роботи (5-6) з вивчення змістової лінії «Моя шкільна і місцева громади» в початковій школі	5	5
7	Розробити сторінки зошита для самопізнання молодших школярів до змістової лінії «Я - людина».	5	5
	Разом	40	35
Змістовий модуль 2			
1	Самостійно розробити інтелектуальні карти для вивчення окремих тем освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	5	5
2	Самостійно змодельовати інтегрований урок із вивчення громадянської та історичної освітньої галузі з іншими	5	5
3	Підготувати презентацію до завдань, ознак, етапів проведення проєктів, скласти схему видів проєктів і звітів (продуктів) проєктної діяльності молодших школярів з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта»	5	5
4	Розробити практичний, дослідницький, рольовий (ігровий) проєкт (на вибір) із вивчення громадянської та історичної освітніх галузей у	5	5

	початковій школі. урок		
5	Підготувати презентацію до ролі, завдань, ознак, структури гри в початковій школі, скласти схему видів ігор із прикладами для вивчення громадянської та історичної освітніх галузей в початковій школі	5	5
6	Скласти карту (схему, таблицю) медіапродуктів учнів, алгоритм роботи створення власного медіапродукту молодшими школярами під час вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» використанням програм: MindMeister , Bubbl.us , XMind та ін. (завдання практичного 10).	10	5
7	Розробити комп'ютерний (електронний) тренажер для вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі на сайтах http://learningapps.org/ , https://wordart.com/ , https://kahoot.com/	5	5
	Разом	40	35
Змістовий модуль 3			
1	Скласти схему видів дослідницьких завдань з прикладами для вивчення курсу «Я досліджую світ»	5	5
2	Скласти порівняльну таблицю формувального і підсумкового оцінювання, розробити завдання для портфоліо молодших школярів із вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта»	5	4
3	Самостійно підготувати екскурсію з вивчення громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі	5	5
4	Змоделювати самостійно «усний журнал» з вивчення громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі	5	5
5	Розробити квест для молодших школярів з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта»	5	5
	Разом	24	25

Самостійна робота оцінюється за такими критеріями:

відповідність зазначеній темі – 1 бал,

розкриття теми – 1 бал,

оригінальність, креативність виконання і подачі матеріалу – 1 бал,

самостійність виконання – 2 бали.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль здійснюється у формі модульних контрольних робіт, кожна з яких відповідає завданням окремого змістового модулю. Модульна контрольна робота складається з 25 тестових завдань теоретичного і практичного характеру, кожне з яких оцінюється в 1 бал і виконується в комп'ютерному форматі.

Підсумкова кількість балів (max – 25)	Критерії оцінювання
23 - 25	відмінний рівень знань у межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
20 - 22	високий рівень знань у межах обов'язкового матеріалу без грубих помилок
18 - 19	достатній рівень знань з незначною кількістю помилок
16 - 17	посередній рівень знань із значною кількістю недоліків
12 - 15	мінімально можливий допустимий рівень знань
0 - 12	низький рівень знань, необхідне доопрацювання навчального матеріалу

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестрове оцінювання здійснюється у формі екзамен із дисципліни «Методика навчання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта». Для екзамену пропонуються 20 тестових завдань, які передбачають перевірку рівня володіння студентом теоретичними знаннями і одне практичне завдання для перевірки оволодіння практичними вміннями щодо викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі. Кожне правильно виконане тестове завдання оцінюється в 1 бал. Правильно виконане практичне завдання оцінюється в 20 балів (максимально).

Оцінювання тестових завдань здійснюється з урахуванням показників: теоретичне володіння матеріалом – знання та розуміння завдань, змістових ліній, методів та форм організації освітнього процесу з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі; практичне застосування знань – здатність застосовування методів, прийомів і засобів викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі, форм організації освітнього процесу відповідно до вимог Нової української школи; здатність доцільно, творчо та оперативно обирати способи ефективних дій.

Характеристика рівнів оцінювання студента за виконання тестових і практичних завдань:

високий рівень (16-20 балів) характеризується глибиною і міцністю засвоєння змісту освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі, вільним володінням сучасними технологіями навчання учнів початкової школи, логічністю і методичною грамотністю виконання завдання, успішністю вирішення практичного завдання, умінням узагальнювати, систематизувати теоретичний матеріал і практично застосовувати його у професійній діяльності.

Про *достатній рівень (11-15 балів)* підготовленості студента свідчать: володіння навчальним матеріалом, орієнтування у технологіях навчання громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі, використання доцільних методів і прийомів навчання молодших школярів під час виконання практичного завдання.

Середній рівень (5-10 балів) характерний для студентів, які частково опанували навчальний матеріал, мають поверхневі уявлення про окремі технології навчання

громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі, допускають неточності та виявляють певну неконкретність у виконанні практичного завдання, відчують труднощі у формулюванні висловлювань, завдання вирішують зі значною кількістю недоліків, порушують послідовність під час виконання завдання.

Рівень теоретичної і практичної підготовленості нижче середнього визначається як *низький рівень (1-4 бали)* та фіксується незадовільною оцінкою.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

Освітні, розвивальні та виховні цілі освітньої галузі «Громадянська та історична освіта». Мета і завдання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі. Вимоги до викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі.

Основні ідеї концепції «Нової української школи» в контексті вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта».

Особливості викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі.

Вимоги до загальних та обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти визначених в Державному стандарті початкової школи.

Сутність понять «громадянська» та «історична компетентність», їх структура, особливості формування в учнів початкових класів.

Характеристика структурних компонентів громадянської компетентності.

Формування власної ідентичності в учнів початкової школи.

Характеристика змістових ліній: «Я – людина»/«Людина», «Я серед людей»/ «Людина серед людей», «Ми громадяни України», «Ми – європейці»/«Людина у світі», «Моя шкільна і місцева громади», «Людина і природа», «Природа».

Типи уроків з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх структура, особливості проведення в початковій школі.

Міжпредметна інтеграція, міжпредметні зв'язки вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта».

Інтегровані уроки в контексті вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх ознаки.

Тематичні дні, тижні, місяці у вивченні освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх підготовка і проведення в початковій школі.

Ігрові форми організації освітнього процесу з молодшими школярами під час вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», особливості їх проведення.

Екскурсія як форма організації освітнього процесу під час вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», особливості її підготовки і проведення в початковій школі.

Модель навчання «Перевернутий клас» для вивчення громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі.

Групові форми організації освітнього процесу з молодшими школярами.

Дистанційний урок, особливості підготовки і проведення в початковій школі.

Проектна діяльність учнів початкових класів у ході вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», особливості її організації та проведення.

Домашня (самостійна) робота в ході вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта».

Диференційовані домашні завдання з вивчення громадянської та історичної освітньої галузі, їх види, оцінювання.

Медіа, їх значення, види в освітньому процесі.

Медіаосвітні технології як засіб вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта».

Медіатексти, комп'ютерні ігри, тренажери, слайд-шоу, відеофільми, електронні підручники у викладанні.

Створення власного медіапродукту учнями початкової школи.

Завдання, зміст, змістові лінії, очікувані результати навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Мета і цілі оцінювання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта».

Формувальне і підсумкове оцінювання досягнень учнів початкової школи у ході вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта».

Форми оцінювання навчальних досягнень молодших школярів з освітньої галузі «Громадянська та історична освіта».

Особливості застосування портфоліо молодших школярів, їх види, оцінювання.

Діагностичні роботи з вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Домашня (самостійна) робота з вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.

Диференційовані завдання, їх види, особливості підготовки і оцінювання з вивчення громадянської та історичної освітньої галузі.

Вікторини, конкурси, квести, олімпіади з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх види та методика проведення.

Клуби, гуртки з формування громадянської компетентності молодших школярів, особливості їх організації.

Волонтерська діяльність молодших школярів з формування громадянської позиції.

Участь учнів початкової школи в дитячих громадських організаціях.

Екскурсія з вивчення громадянської та історичної освітньої галузі, її завдання, види, організація для здобувачів початкової освіти.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за 100-бальною шкалою	Значення оцінки
А	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) у межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
В	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) у межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих)

		ПОМИЛОК
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) зі значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка дисципліни «Методика викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта»

Разом 120 год.: лекції – 8 год., практичні заняття – 28 год., семінарські заняття – 20 год., самостійна робота – 26 год., модульний контроль – 8 год.

Назва змістового модуля	Змістовий модуль I. Теоретичні аспекти вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі				Змістовий модуль II. Методичні аспекти вивчення громадянської та історичної освітньої галузі в початковій школі		
Назва теми	Мета, завдання, особливості викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	Сутність і зміст громадянської компетентності, особливості їх формування у молодших школярів	Аналіз вимог Державного стандарту початкової школи, програм з освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	Характеристика змістових ліній освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	Форми навчальних занять освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх види та методика проведення в початковій школі	Медіасвітні технології вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	
Кількість балів за модуль	1 бал	11 бал	11 бал	61 бал	78 балів	38 бали	
Теми лекцій (відвідування – 3 бали)	Мета, завдання, особливості викладання освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі			Форми навчальних занять освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх види та методика проведення в початковій школі	Форми навчальних занять освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх види та методика проведення в початковій школі		
Теми семінарських занять (відвідування, робота під час заняття 7+70=77 балів)		Сутність зміста громадянської компетентності, особливості їх формування у молодших школярів	Аналіз вимог Державного стандарту початкової школи, навчальних програм з освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі		Типи уроків з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» та їх структура особливості проведення в початковій школі	Організаційно-педагогічне навчання з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта»	Організаційно-педагогічна діяльність молодших школярів
Теми практичних занять (відвідування, робота під час заняття 10+100=110 балів)				Методика вивчення змістової лінії «Я – людина» Методика вивчення змістової лінії «Серед людей» Методика вивчення змістової лінії «Мультикультурна освіта» Методика вивчення змістової лінії «Ми – громадяни України» Методика вивчення змістової лінії «Моя школа і мій громадянський обов'язок»	Методика вивчення змістової лінії «Громадянська та історична освіта»	Методика вивчення змістової лінії «Громадянська та історична освіта»	Методика вивчення змістової лінії «Громадянська та історична освіта»
Самостійна робота				5 балів			5 балів
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 25 балів				Модульна контрольна робота 25 балів		

Разом	250 балів		
Модулі	Змістовий модуль III. Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»		
Назва модуля	Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів під час вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	Форми позанавчальної діяльності освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх види та методика проведення в початковій школі
Кількість балів за модуль	23 бали	33 балів	27 балів
Теми лекцій (відвідування – 1 бал)	Завдання, зміст, змістові лінії, очікувані результати навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»		
Теми семінарських занять (відвідування, робота під час заняття 3+30=33 бали)	Зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	Оцінювання досягнень учнів початкової школи у ході вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта»	Форми позанавчальної діяльності освітньої галузі «Громадянська та історична освіта», їх види та методика проведення в початковій школі
Теми практичних занять (відвідування, робота під час заняття 4+40=44 балів)	Моделювання дослідницьких завдань для вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».	Діагностична робота з вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	Моделювання експерсій з вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі
Самостійна робота		Особливості проведення домашніх завдань, їх оцінювання під час вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» в початковій школі	5 балів
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 25 балів	Модульна контрольна робота 25 балів	
Разом	133 бали		
Усього 383 балів	Коефіцієнт 6,3		

8. Рекомендовані джерела

Основні

1. Бібік Н.М. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti>
3. Концепція «Нова українська школа» від 27.10.2016 <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. СХВАЛЕНО розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-konceptsiyi-rozvitku-gromadyanskoyi-osviti-v-ukrayini>, с.1
5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти 1-2 класи (англійська, французька, німецька, іспанська мови). К. : Освіта, 2018. 80 с.
6. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти 3-4 класи. Затверджено Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

Додаткові

1. Бібік Н.М, Бондарчук Г.П. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч.1. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 80 с.
2. Бібік Н.М. Бондарчук Г.П. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч.2. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 80 с.
3. Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г.С. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 1. К. : Світич, 2018. 128 с.
4. Волощенко О.В. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 2 К. : Світич, 2018. – 128 с.
5. Іщенко О.Л. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 1 / О.Л. Іващенко, О.М. Ващенко, Л.В. Романенко, О.М. Кліщ. К. : Літера ЛТД, 2018. 112 с.
6. Іщенко О.Л. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 2 / О.Л. Іващенко, О.М. Ващенко, Л.В. Романенко, О.М. Кліщ. К. : Літера ЛТД, 2018. 112 с.
7. Іщенко О.Л. Я досліджую світ : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 1,2 / О.Л. Іващенко, О.М. Ващенко, Л.В. Романенко, К.А. Романенко. К. : Літера ЛТД, 2019. 112 с. : іл. <http://www.e-litera.com.ua/upload/grade-2/books/posibnyk-yds-ch-1-new.pdf>
8. Грущинська І.В., Хитра З.М. Я досліджую світ. Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) К. : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.

9. Андрусенко І.В., Котелянець Н.В., Агеєва О.В. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Частина 1, 2. К. : Грамота, 2018. 96 с. : іл. http://www.gramota.kiev.ua/books/1kl_doslid-svit/img/ya_doslidjuj_svit_I.pdf
10. Андрусенко І.В. Я досліджую світ : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). К. : Грамота, 2019. 112 с. : <https://drive.google.com/file/d/1Uvs37Y37Rv7N8TKSgZaBVaAv2VsUDYQ1/view>

Інтернет-джерела:

1. Громадянська освіта: теорія і методика навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/TTG_main.pdf
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/

Додаткові ресурси

1. Київський університет імені Бориса Грінченка. URL: <https://kubg.edu.ua/>
2. «Методика вивчення освітньої галузі «Громадянська та історична освіта» (електронний навчальний курс, автор І. Сухопара). URL: <https://elearning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=20914>
3. Факультет педагогічної освіти. URL: <https://fpo.kubg.edu.ua/>
4. Цифровий кампус Київського університету імені Бориса Грінченка. URL: <https://digital.kubg.edu.ua/>